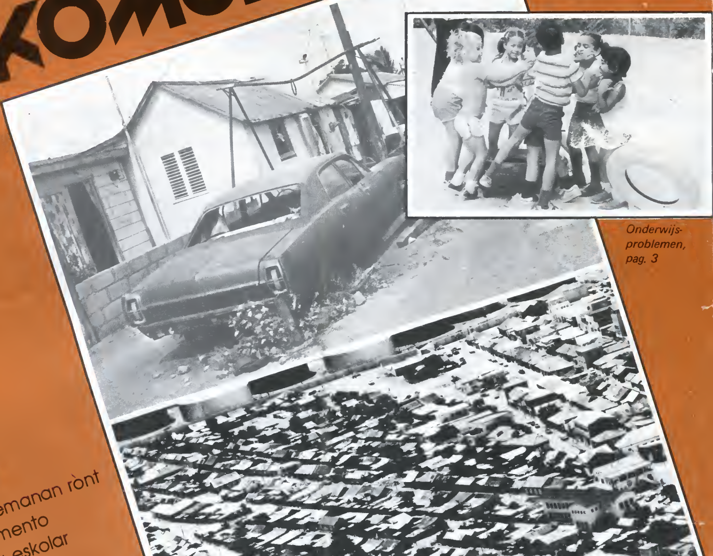
nr 26g I.g dd 20-9-'82

aña 13
no. 7
septèmber 1982

SKOL & KOMUNIDAT

SIMAR
SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA

Onderwijsproblemen, pag. 3

Problemanan ròn habrimento di aña eskolar '82-'83, pag. 3

✱

For di nos mesa di redakshon, pag. 5

✱

Nos situashon linguístiko, pag. 6

✱ **Renobashon di Esso Heights i Village, pag. 10**

✱ Simar en Politiek, pag. 14

✱ **Algun wega di mucha di antes, pag. 17**

redaktie: c. tromp, r. oomen, h. oplaat, q. maduro en l. emerencia.
redaktie-adres: kantoor simar, sabana blanco 36.
bank skol & komunidat: a.b.n., banknr. 31.47.886.
layout en fotografie: r. de graaff.
drukker: vad.

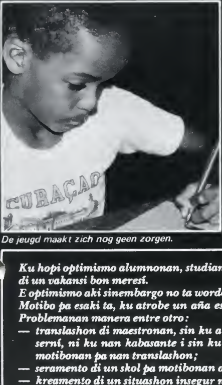
simar, sindikato di maestronan di aruba, sabana blanco 36, pob 582, oranjestad, tel. 24219.
bestuur: madonna stephens, voorz.; carla kelkboom, sekr.; henk weustink, vice-voorz.; mercedes van der hans-orman, 1e penningm.; arturo oduber, comm.
sekretaresse kant.: mevr. f. alexander.
bank simar: banco barclays antiliano v-224-1, a.b.n. 31.47.290.

SKOL & KOMUNIDAT

aña 13 - no. 7
septèmber 1982

sindikato di maestronan di aruba

PROBLEMANAN ròn t habrimento di aña eskolar 1982-1983

De jeugd maakt zich nog geen zorgen.

Ku hopi optimismo alumnonan, studiantenan i maestronan a bai skol bek despues di un vakansi bon meresí.
E optimismo aki sinembargo no ta wordo kompartí dor di tur hende.
Motibo pa esaki ta, ku atrobe un aña eskolar ta kuminsá ku diferente problema.
Problemanan manera entre otro:

- ***translashon di maestronan, sin ku a wordo konsultá ni ku e maestronan konserní, ni ku nan kabasante i sin ku e maestronan a haña un splikashon di e motibonan pa nan translashon;***
- ***seramento di un skol pa motibonan dubioso i sin konsultashon di e kabesante;***
- ***kreamento di un situashon insegur na APA, unda te ainda no a wordo nombrá un direktor nobo.***

Problemanan ku na prome lugá ta mustra un biaha mas riba e falta di planeamento i falta di maneho di parti di esnan ku ta dirigi nos enseñansa . . . te ainda!! Na di dos luga e problemanan ta mustra riba e echo tristo, ku na aña 1982 te ainda konseptonan manera "inspraak," "overleg" i respet no ta determiná e relashon ku dunadó di trabou ta mantené ku trahadó riba e tereno di enseñansa.

SKOA

Den e asunto di translashon SKOA (Stichting Katholiek Onderwijs Aruba) ta hibando un liña ku ta bisa ku esun ku wordo nombrá delaster, mester bai promé. Teoretikamente un kriterio neutral. Den praktika implementashon di e idea aki a nifika den hopi kaso ku trabounan konstruktivo, koperashon ku a krese durante añanan i, mas en general, diferente prosesonan positivo a wordo stagná presisamente dor di translashonnan *in*espera i sin ningun klase di "overleg."

Te na ultimo momento maestronan ta haña sa ku pa kuminsamento di skol nan lo mester bai un otro skol.
Sa pasa tambe ku SKOA ta disidí di transladá un maestro riba petishon di un kabesante di skol. E chens ku den un kaso asina tin e risiko di "willekeur" ta parse nos evidente. Pa evita esaki e doño di trabou lo mester konsultá ku e maestro konserní tambe i alomenos inform'e di e motibonan pakiko a puntra pa translad'e. Hopi biaha esaki sin embargo no ta sosodé i e maestro ta wordo *konfrontá* ku un *dekreto!*
Den e kaso di seramento di Benildeschool nos ta ripará e mesun tendensia indemokratiko manera ariba deskribí. Benildeschool a bin sera pa motibonan ku no tin nada di haber ku e skol mes.

Ta un echo ku Colegio Arubano San Nicolas mester di un otro edifisio. Problemanan ront di edifisio ta algo ku ya hopi otro skol a haña nan mes konfrontá kune i meskos ku den mayoria otro kaso, ta parse ku ta warda ku solushon te ora ku kasi no por mas.
Ta logiko ku mester a buska un solushon pa

e problema urgente di Colegio Arubano San Nicolas. Pero ku pa esaki den vakansi SKOA ta disidi di sera numa "halsoverkop" un otro skol, esta Benildeschool, ta sin mas un akto absurdo! Sigur si nos tene na kuenta ku seramento di e skol aki a sosode sin ningun klase di "overleg" i "inspraak" i ku e kabesante a wordo konfrontá ku un "fait acomplit" despues ku ela regresá di vakansi. Pero e asunto ta bira mas inkomprendibel si pensa ku tin un edifisio bashí pa basta tempo kaba na Brasil, esta Bernardschool.
Pa bisa "achteraf" ku Benildeschool mester a sera tòg, pa motibo di un kantidat total di alumno "mucho abou," ta un rashonalisashon di un *fayo den planeamento*.
Nos ta spera ku e otro skolnan ku den futuro serkano eventualmente tambe por wordo será mirando e kriterio di kantidat di alumno, lo por haña un trato mas responsabel.

APA

Na APA nos ta wak kon te ora e numero aki ta bai imprenta, direktiva di e skol aki, SMOA, no a tuma un desishon enkuanto

Sr. DRIESSEN

nombramento di un direktor nobo. Esaki no a kai na agrado di e dosentenan ku despues di a regresá di nan vakansi a kere ku esaki lo a keda reglá.
T'asina ku aña pasá, ora ku skol a habri kaba, APA a haña e notisia ku Bestuurscollege lo stop ku e subsidio di e salario di e direktor, ya ku esaki lo a yega e edat di bai ku penshon. Esaki lo a nifiká ku entrante *8 de september* 1981 sr. Driessen lo mester a bai. Dosentenan di APA e momento ei a ekspresá nan malkontento tokante e prosedura aki unda ku desishon ta bin asina diripiente. Den un reunion ku SMOA nan ta trese esaki padilanti i ta lansa e proposishon pa laga e direktor keda e aña eskolar aki i pa mientrastanto hasi tur esfuerso pa soru ku e kambio di direktor pa e otro aña bai mas "smooth" posibel. Esaki ta impliká pa start e proseduranan di solisitashon na tempo. Asta e dosentenan a propone pa SMOA konsiderá e posibilidat di nombra e direktor nobo un tempo promé ku aña eskolar sera, ya pa asina e direktor nobo lo por funkshoná banda di e direktor saliente pa asina e wordo "ingewerkt" na un manera mas mihó posibel.
SMOA ta tuma e proposishon over (esta pa prolonga e "aanstelling" di Driessen) i lo a dirigi un suplika pa Bestuurscollege.

Pues, ta bon kla ku aki ta trata di un PROLONGASHON di e aanstelling di e direktor saliente.
Ta parse nos mas ku logiko ku ora un direktiva di skol ta puntra pa prolongashon, i sigur den e kaso aki, e ta pone tambe un periodo pa kual e prolongashon aki ta konta. Pues di tal luna pa tal luna. Ku otro palabra for di september 1981, ora ku SMOA a dirigi su suplika pa prolongashon na B.C. e mester a buska klaridat tokante e fecha ku esaki lo finalisá, i e lo a bin ripara ku esaki ta *1 juli 1982*.
Ta den lus di esaki nos mester wak e deklarashon di e presidente di SMOA dilante TeleAruba ora e ta deklará ku ta te februari 1982 SMOA a haña e notisia ofisial di B.C. ku pa 1 juli 1982 ta stop ku e subsidio (defendiendo ku esei e echo ku te ainda nan no por a nombra un direktor nobo) : un negligensia formal di kon enberdat e asuntonan ròmt di e nombramento aki a bai. Sin embargo no ta e parti aki di e reakshon di e presidente di SMOA a kousa e preokupashon mas grandi, sino e *manéra* na kual e presidente a haña ta nesesario pa dirigí su mes na e dosentenan di APA ku tabatin tur rason di pone preshon i duna klaridat na publiko tokante ta kende ta faltando di kumpli ku su responsibilidat.
Den un karta (fechá 9 aug. 1982) dirigí dor di SMOA pa dosentenan di APA, en reakshon riba un karta di esakinan (fecha 3 aug. 1982) SMOA ta bisa literalmente:

"Onze mening is dat wij zelf wel zullen bepalen hoeveel tijd wij nodig hebben om tot een verantwoorde benoeming te komen."

Lesando e frase aki nos ta puntra nos mes ta den ki epoka SMOA ta kere ku nos ta biba. En todo kaso ta parse ku SMOA no ta na altura di e eksigensianan di trahadónan i maestronan den tur skina di mundo i tambe na Aruba, pa loke ta trata *partisipashon* den tur lokual ta toka nan i nan trabou. E deklarashonnan di e presidente di SMOA dilanti televishon ta mustra ku 'eigenlijk' e dosentenan di APA mester ta kontento ku nan tabata "mag" di ekspresá nan deseo pa loke ta trata e direktor nobo i tabata "mag" di pone nan deseonan tokante e profil di un direktor nobo! Tanto generosidat di parti di SMOA!!
Pero e ambiente arogante i diktatorial di e reakshon di SMOA ta bira pió ainda i kasi infantil ku e siguiente frase:

*"Uw brief heeft ons reeds doen besluiten om de benoeming van een nieuwe direkteur voorlopig **aan te houden** teneinde u in de gelegenheid te stellen uw "drastische aktie" uit te voeren."*
(Karta di 9 aug. 1982).

Esaki ta mustra klaramente e sentido di responsabilidat ku SMOA tin pa buena marcha di nos enseñansa. E dosentenan sinembargo a pone SMOA bon kla na altura ku nan no ta interesá pa hunga tipo di weganan asina ku asuntonan serio manera esaki.
Den e aña eskolar ku a pasa dosentenan di APA a hasi diferente esfuerso pa trata na bin ku un mehorashon serio di e instituto aki. Entre otro nan a partisipá na un kongreso ku riba initiativa di nan i Akademia di Korsou a wordo organisá dor di Minister van Onderwijs, sr. Veeris. For di e kongreso aki a sali diferente ideanan konstruktivo tokante un mehorashon di e preparashon di maes-

tronan di skol i tambe tokante kon pa organisá mas mihó posibel e rekapasitashon di maestronan.
Den resolushonnan ku a sali for di e kongreso tambe a bin dilanti e deseo pa, na kuminsamento di aña eskolar 82-83, kuminsa ku un proseso organisá i sistematiko pa stablese i elabora mas aleu e kambionan i ideanan nobo formulá den e kongreso, pa asina por planea tambe kambionan ku tin ku bini mas mihó posibel.
Na e momentonan *aki* APA *mester* di un direktiva enérgiko ku por guia i stimula e prosesonan aki. E posponemento di un desishon tokante nombramento di un direktor nobo por tin solamente komo efekto ku e prosesonan aki ta wordo *inesesariamente* stagná.

Serio

Ta di spera ku e direktivanan di skol den futuro lo mustra mas komprondemento di e problemanan den nos enseñansa i ku nan konsekuentemente lo mustra mas sabiduria i sentido demokratiko den e tumamento di desishonnan. Nos no por keda tolerá ku tin hende ta dirigí skolnan djis pa hobi of pa mehorá nan prestigio den e bida sosial. Enseñansa ta algo serio ku ta e "back bone" di nos komunidat. E ta merese un maneho serio i responsabel!! ●

FOR DI NOS MESA DI REDAKSHON

Despues di e dos lunanan den kual Skol & Komunidat no ta aparese, nos t'ei atrobe ku nos edishon di september 1982, e promé edishon di e aña eskolar 1982-1983. I manera ya kaba ta birando kustumber den e numeronan di september, atrobe un kantidat di problema relashoná ku habrimento di aña eskolar ta ser señalá.
Ta parse ku e parti problematiko aki ta forma un parti obligatorio di henter e habrimento di e aña eskolar i ta parse tambe ku kada aña atrobe, e problemanan ta birando mas grandi aínda. E kousa prinsipal pa esaki, segun nos, ta e falta enorme den planeamento di parti di e direktivanan di skol, hunto ku un falta di kordinashon entre e direktivanan di skol. Sifranan enkuanto kantidat di alumnonan, pronostikashonnan, vishon enkuanto futuro di nos enseñansa, tur esaki ta kosnan riba kual no ta eksisti ningun forma di kordinashon korda konsenso entre e diferente direktivanan di skol. Pone aserka e falta di maneho pa ku nos enseñansa di parti di gobierno i e kaos den nos enseñansa ta kompleto (lesa pa mas detaye e artikulo den un otro parti di edishon aki).
Nos ta puntra nos mes ki dia tur esnan envolví den nos enseñansa ta bira konsiente di e nesesidat pa yega na un mihó kordinashon, un mihó planeamento di nos enseñansa i di kada aña eskolar en partikular.
Nos ta kere ku e faktor mas esensial pa logra esaki ta un kambio di atitut di parti di e diferente instansianan envolví den enseñansa: Un kambio di un atitut será, outoritario i kaprichoso pa un atitut habrí, demokratiko i fleksibel, den kual e aspekto di "overleg," deliberashon, ta e komponente prinsipal.
Laga nos spera ku durante e aña eskolar aki nos lo por konstatá un mehorashon den e relashon entre e diferente instansianan di enseñansa, pa *bienestar* di nos enseñansa. Mientrastanto nos ta desea tur e trahadornan den nos enseñansa hopi fortalesa i perseveransia pa e aña benidero.

Sindikato

Hunto ku e habrimento eskolar e aktividatnan den seno di Simar tambe a ser reanudá. Nos ta konta atrobe riba un partisipashon kompleto di tur e miembronan den e aktividatnan ku e sindikato ta desplegá. Nos edifisio lo ser ampliá i drechá, di manera ku lo tin mas espasio pa e diferente komishonnan i pa kualkier otro aktividat. Nos tin entendí ku e "Bouwcommissie" ya kaba a traha un plan pa drecha e edifisio.
Mientrastanto e "Onderwijscommissie" di Simar ta trahando riba un nota ku lo ser usá komo komentario riba e Nota di Maneho pa Enseñansa. E idea ta, pa diskuti e nota aki ku e trahadornan den enseñansa, pa despues e wordo mandá pa e Komishon di Nota di Maneho komo punto di bista di Simar enkuanto e Nota di Maneho. Detayenan di e prosedura aki lo ser publiké despues.

Elekshonnan

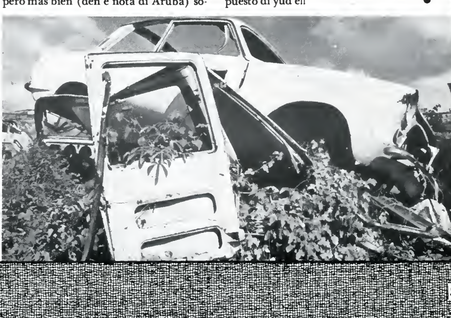
Riba tereno politiko nos por konstata ku AVP aínda tin bastante problema ku akseptashon di e resultado di elekshon di yüni ultimo. Anke ku nos por kompronde ku e asunto di falsifikashon di voto por nifika ku "restzetel" no a bai pa MEP, pero pa AVP, e resultado en general ta mustra bon klá ku mayoria di pueblo ta para tras di e ideanan di MEP. E echo ku promé ku elekshon hopi kaso di korupshon a bin den publisidat aparentamente no a influensiá mucho hende den nan manera di vota. Bo por puntra bo mes si korupshon a bira algo *akseptá* den nos komunidat. En todo kaso, un biaha mas a keda komprobá ku AVP aínda tin masha poko akohida den e distritonan di Aruba. Ya ku AVP a mustra di ta mes bon na altura di formanan di demagogia ku e otro partidonan, nos por imagina nos mes tambe ku e pueblo no ta mira mucho diferensia mas entre e partidonan mas grandi.

Komishon di 7

Mientrastanto e Komishon di 7 a reuní na Boneiro i nos por a ripará un biaha mas kon e hulandesnan sa asumi un atitut masha arogante, ora ku nan kier a laga e konseheronan hulandes só partisipá na e reunion. Di otro banda e pensamentonan kasi naivo enkuanto independensia di parti di Aruba a keda bon demostrá dor di e nota di e konsehero hulandes Vroon, kaminda e ta puntra su mes dikon Aruba no kier tin representashon diplomatiko na paísnan den Karibe, pero mas bien (den e nota di Aruba) solamente ta papia di metropolnan manera Washington, Den Haag, New York, Caracas. Pa nos esaki ta demostrá un falta grandi di konosemento di bo propio lugá den mundo i den bo region en partukular. E komishon a yega na e konklushon pa duna Aruba preferiblemente un Status Aparte den Reino komo fase transitorio. Awor e polítikonan mester bai disidi! Nos ta puntra nos mes sinembargo kon e gobiernonan Hulandes i Antiano por yega na un desishon bon balansá, mirando ku ambos ta demishonario i probablemente lo keda demishonario por lo pronto. Tambe ta un echo ku na Hulanda e problemanan di Antias te ainda ta wordo konsiderá komo algo di menor importansia. Ta bon pa tene esaki na kuenta den tur deliberashon.
Tambe ta interesante pa wak ki atitut Korsou lo tuma si akaso Aruba lo haña su Status Aparte. Ta evidente ku Kòrsou lo hasi tur su esfuerso pa evitá di keda "opgescheept" ku e sobrá 4 islanan pa eternidat. Nos lo keda sigui e desaroyonan aki di hopi serka, anke ku por lo pronto nos no ta wak un 'doorbraak' den e problemanan estatal.

Dorpspolitiek

E nivel di politika riba Aruba mes lastimamente ainda ta pegá na su nivel penoso di "dorpspolitiek." Si nos wak por ehempel e manera *infantil* di trata e topiko di polushon aki na Aruba dor di e diputado Leo, nos ta bira masha pesimista enkuanto un mehorashon di e nivel di nos politikonan. E señor Leo aki tin e kurashi di bai zundra pueblo na un manera brutal na televishon pasó nan ta sushando Aruba mas i mas, mientras ku e mes durante e tempo ku e ta sintá riba e stul di diputado a tuma net *ningun* medida konkreto pa kombati e polushon di Aruba. Piká pa wak un diputado sinta grita asina hopi na televishon pa tapa su mesun falta di maneho!! Nos ta di akuerdo ku kos no por sigui asina, pero tuma medida anto!!
Bo por kuminsa di manda buldozer, no riba hotel, pero riba e beltnan di sushi plamá ront di Aruba. Nos ta sigur ku su kolega Zaandam, diputado di reinigingsdienst (of "bevuilingsdienst"?), lo ta dispuesto di yud'e!! ●

Nos situashon lingüístiko:

Skol i Komunidat lo publiká kuminsando e aña eskolar aki un seri di artikulo den kuadra di un programa pa konsientisá e publikó di e problemanan ku kual nos enseñansa ta luchando aktualmente i di e nesesidat pa trese kambio den e sistema di enseñansa.
Diferente ekspertonan lo duna nan punto di bista tokante varios aspekto di nos enseñansa.
Pa e luna ako nos ta kuminsa ku un artikulo di Ramon Todd Dandaré, konosido lingüísta arubano, ku ta trata un aspekto sumamente importante di nos enseñansa i nos komunidat, esta su idioma. Ya ku nos no por wak nos idioma di enseñansa lòs for di su uso den nos komunidat, e artikulo aki mas bien ta duna nos un análisis di nos situashon lingüístiko en general di e momento aki; por sierto un situashon problematiko.

Símbolo di no-identidat i ekspreshon di inkultura

pa Ramon Todd Dandaré M.A.

1. Uso general di idioma

Pa nos por haya un idea mas o menos korekto di e uso di e lenganan ku nos ta papia na Antiya i kon nan ta plamá, nos a hasi uso di e resultado di e senso tení na 1972, kual ta duna nos un total di 214.613 habitante na e momento ei. Manera por konkluí di kuadra 1, papiamento ta e idioma mas papiá na Antiya: 77.7% di e poblashon tin'é komo idioma di kas. Esaki kier men ku shete di nuebe parti (7/9) di nos poblashon tin'é komo lenga materno, mientras ku un di dies parti (1/10) di e poblashon tin ingles komo lenga materno. E *komunidat lingüístiko* mas grandi di Antiya ta esun di abla papiamento, siguí pa esun ingles, lo kual ta hasi e lenganan aki *e idiomanan nashonal* di Antiya Hulandes.
Mester tene kuenta ku e *ingles* ku ta papia na Islariba den su generalidat komo tambe pa sierto sektornan di Isla Abou, *no* ta ingles standard, sino *un ke otro variante di ingles krioyo di Karibe.* Es desir, ku e lenganan nashonal di Antiya Hulandes ta *lenganan outóktono.* Si nos tene kuenta ku e diferensia entre e kantidat di hende ku tin ingles komo lenga materno i esunnan ku tin hulandes komo lenga di kas ta hopi chikito, antó nos por konkluí ku hulandes tambe ta un idioma nashonal, aunke é no ta un lenga outóktono di Antiya Hulandes.
Hulandes, pa motibo di kolonisashon i opreshon kultural, ta te aworakí *e úniko lenga ofisial* di Antiya, pero nos por nota ku é ta lenga materno di solamente 8.6% di nos poblashon. Aunke nos por yama e lenga aki un idioma nashonal, pa motibo di e kantidat di hende ku ta papi'é, nos mester ripará tambe ku e komunidatnan lingüístiko di abla papiamento na Isla Abou i esun di abla ingles na Islariba ta komunidatnan mucho mas será, ya ku respektivamente 80.7% i 78.7% di e poblashon di kada grupo di isla ta forma parti di e komunidatnan lingüístiko aki, siendo ku hulandes, kaminda ku é ta mas halto, ta yega na solamente 9.1% di e poblashon (Korsou).
Segun kuadra 1 nos ta ripará e *homogenidat lingüístiko* ku ta eksistí na Saba, Statia i Boneiru, kaminda alrededor di 93% di e poblashon ta forma un komunidat lingüístiko so. Di nan banda, Aruba i St. Martin, no ta yega na tres kuarto parti (3/4) di nan poblashon den un komunidat lingüístiko, lokual ta demostrá ku nan tin nan komunidatnan lingüístiko más plamá, siguí hopi serka pa Korsou.
Nos por nota na kuadra 2 ku 95.6% di e poblashon ta biba na Isla Abou i komo e idioma nashonal di Isla Abou ta papiamento, antó ta lógiko ku tin mas hende ta papia papiamento ku loke ta papia ingles. Dos di tres parti (2/3) di e poblashon ta biba na Korsou i un kuarto (1/4) partí ta biba na Aruba; Korsou tin e komunidatnan lingüístiko mas grandi, ku eksepshon di esun di abla ingles, kual ta biba na Aruba. Manera nos por ripará, segun e senso di 1972, *Aruba tin e komunidat lingüístiko di abla ingles mas grandi di henter Antiya,* lagando atras te asta e komunidat lingüístiko di abla ingles di henter Islariba hunto. Ripará ku esun di Aruba ta di 35.3%, siguí pa esun di Islariba (henter) ku 33.9% i esun di Korsou ku 30.1%. Esaki kier men ku ora nos mester kuminsá implementá i praktiká e idea di enseñansa den e lenga materno, lo mester tene kuenta ku e komunidat lingüístiko di abla ingles di Aruba i di Korsou, pero mas en espesial esun di Aruba, ya ku geográfikamente esaki ta mas konsentrá ku esun di Korsou.
Tòg nos mester tene kuenta tambe ku e echo ku St. Martin, ku na e senso di 1972 tabatin 7.240 habitante, segun Ofisina di Stadístika di Gobierno Sentral, tabatin 15.000 habitante na fin di aña '80, lokual ta dos bes mas tanto ku e poblashon anterior. Na su turno, esaki kier men ku nos por asumí ku na e momentonan aki Islariba (i sigur sigur St. Martin) tin e komunidat lingüístiko di abla ingles mas grandi di Antiya. E resultado di e senso di aña '81 lo por demostrá esaki.

2. Rol di enseñansa

A pesar ku mayoría di e poblashon antiyano ta papia papiamento i ingles, tòg e idioma ku nos ta usa ketu bai den enseñansa ta hulandes, entre otro, pasobra é ta e idioma ofisial di Antiya. For di den añanan setenta nan ta usando ingles den e promé klasnan di skol básiko na Islariba i aworaki nan ta eksperimentando ku ingles komo lenga vehíkulo na un skol básiko i un skol sekundario na St. Martin. Na Islanan Abou nos ta usa papiamento solamente den skol di lushi (of Kleuterschool) komo lenga vehíkulo. Ta konosí tambe ku pa motibonan di poko konosemento di hulandes pa parti di e muchanan (i ta asta di e maestronan) na diferente tipo di skol, manera skol básiko, skol tékniko, E.T.A.O., i te asta skol sekundario, maestronan ta haya nan obligá di usa papiamento of ingles pa hasi sierto materianan di skol komprendibel pa e alumnonan. Aunke ku pa motibo di e desesperashon di e maestronan (i di e alumnonan), esakinan mes- →

SENSO 1972 (nò koregí) KUADRA 1
Porsentahe di e poblashon di kada isla/grupo di isla/e nashon ku ta papia sierto idioma

	PAP.	SP.	HUL.	ING.	O/D	Total
ARUBA	73.3	2.6	8.4	14.6	1.2	100
BONEIRU	92.3	0.5	4.9	2.0	0.3	100
KORSOU	82.8	1.4	9.1	4.6	2.0	100
ISLANAN ABOU	80.7	1.7	8.8	7.1	1.7	100
SABA	2.0	0.6	2.7	93.1	1.5	100
STATIA	4.0	–	2.5	93.8	0.1	100
ST. MARTIN	16.0	1.1	5.7	74.2	3.0	100
ISLARIBA	13.0	0.9	4.9	78.7	2.4	100
ANT. HUL.	77.7	1.6	8.6	10.3	1.8	100

Porsentahe di kada komunidat lingüístiko di Ant. Hul. ku ta biba na kada isla/grupo di isla
KUADRA 2 (datonan duná dor di drs. R. Jesurun di dep. di enseñansa di Antias Hulandes)

	PAP.	SP.	HUL.	ING.	O/D	Total
ARUBA	23.4	38.9	24.2	35.3	16.1	24.8
BONEIRU	4.4	1.1	2.1	0.7	0.6	3.7
KORSOU	71.4	57.5	71.1	30.1	77.1	67.0
ISLANAN ABOU	99.3	97.5	97.5	66.1	93.9	95.6
SABA	0.0	0.2	0.1	3.9	0.4	0.4
STATIA	0.0	–	0.2	5.6	0.0	0.6
ST. MARTIN	0.7	2.3	2,2	24.4	5.7	3.4
ISLARIBA	0.7	2.5	2.5	33.9	6.1	4.4
ANT. HUL.	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ter rekurí na uso di e lenganan outóktono, esei no ta laga di tin su konsekuensianan fatal pa e alumnonan, ya ku tur eksamen ta ser tení na hulandes, i pió ku esei, asta nan ta bin for di Hulanda.
E uso di hulandes na skol aki na Antiya ta data di tempo ku Shell a stablesé na Korsou, ku huntu kuné a bini un gran kantidat di inmigrante makamba. Promé ku e tempo ei nan tabata usa ingles na e skolnan di Islariba — algo ku a sigui te den añanan 50 — i papiamento na esunnan di Isla Abou. Na Korsou tambe tabatin diferente bon skol, kaminda nan tabata usa spañó komo lenga vehíkulo, pero esakinan tabata destiná pa e élite di e isla ei i di paísnan den besindario. Hopi hende, tanto na Antiya komo pafó di djé, ta kere ku antiyanonan ta dominá diferente idioma, lokual en realidat no ta berdat. E uso di hulandes komo lenga di instrukshon den e sistema di enseñansa antiyano — fiel kopia di esun hulandes — tabatin, segun nos por ripará mas efekto negativo ku positivo den desaroyo di nos bida kultural. E falta di enseñansa den e lenganan outóktono di Antiya a i ta hasi ku tin sierto falta di rèspèt, negligensia i despreokupashon pa i enkuanto uso di nos idiomanan.
E sistema ku nos ta sigui den enseñansa di idioma na skol, kaminda ku nos no ta sigui ku enseñansa di e lenganan materno di e gran mayoría di nos poblashon, tin su mal influensianan sikológiko i kultural. Nos ta purba defendé nos mes den diferente lenga, pero ta masha poko ta e antiyanonan ku berdaderamente ta dominá un of mas idioma. Kolmo di e situashon aki ta e echo ku pa falta di enseñansa di nos propio idiomanan, nos no sa kon pa usa nos idiomanan manera debe ser. Nos ta ripará esaki espesialmente den Prensa, den reunionnan gubernamental i polítiko i den henter nos bida kultural.
Si nos tira un bista riba kuadranan 3 i 4 (senso '72) nos ta ripará ku e poblashon di 0 pa 13 aña na Antiya tabata konsistí di 69.552 mucha, lokual ta 32.4% di henter e poblashon di Antiya. Nos por nota ku 77.9% di e poblashon di 0 pa 13 aña ta papia papiamento, 10.5% ta papia ingles i solamente 8.4% ta papia hulandes na kas. Na Islariba 78.1% di *su* poblashon di 0 pa 13 aña ta papia ingles, lokual ta yega hopi serka di e 80.9% di e komunidat lingüístiko di abla papiamento den e poblashon di 0 pa 13 aña na Islanan Abou. E komunidat lingüístiko di abla hulandes mas grandi den e poblashon menshoná ta esun di Kòrsou, kual ta yega apenas na 8.7%.
Den e raport "Doorstroming basis - voortgezet onderwijs 1977/'78 en 1978/'79" trahá pa Departamento di Enseñansa na aña '80, nan ta hasi un análisis di e baimento ofer di muchanan di skol básiko pa skol sekundario, basando nan mes ariba e lenga ku e muchanan ta papia na kas i nan ta yega na e siguiente konklushon:

- 8 di kada 10 mucha ku tin hulandes komo lenga materno no a keda sinta nunka;
- 6 di kada 10 mucha ku ta papia otro idioma no-spesifiká no a keda sinta nunka;
- 5 di kada 10 mucha ku ta papia spañó na kas no a keda sinta nunka;
- 4 di kada 10 mucha ku tabatin ingles komo lenga materno no a keda sinta nunka; i solamente
- 3 di kada 10 mucha ku ta papia papiamento na kas no a keda sinta nunka.

Aunke e análisis aki ta toka Kòrsou so, nos por dedusí ku lo no tin mucho diferensia na e otro islanan. Esei kier men antó, ku siendo ku e mayoría di e poblashon ta papia papiamento, ta nèt é ta perdè mas aña di skol durante su karera. Tòg nos mester agregá, ku nos no por dedusí di e datonan aki ku ta solamente pa vía di e idioma nos poblashon ta haya tanto difikultat na skol, pero ku e lenga vehíkulo i e falta di uso di e lenga materno ta forma un obstákulo hopi grandi den desaroyo eskolar di nos pueblo.

3. Lesamento na bibliotekanan publiko

Pa nos por tin un mihó idea di e rol ku uso di idioma na skol tin riba un pueblo i pa nos por tin konosemento di e uso (pasivo) di idioma den un sosiedat, ta bal la pena pa haya sa ta den kua idioma e sosiedat ei ta lesa; pa nos haya sa esei, no tin mihó yudansa ku esun ku bibliotekanan públiko por duna nos, ya ku ta einan pueblo i en espesial hubentut ta bai.
Segun stadístikanan di e bibliotekanan públiko di Antiya, na Aruba 17% di e poblashon ta miembro, na Kòrsou 7%, na Boneiru 20%, na Saba é ta deskonosí, na Statia 7% i na St. Martin é ta 18%. Na Aruba e oferta di buki na e biblioteka ta di 60% na hulandes i 22% na ingles, na Boneiru 70% hulandes i 18% ingles, na →

Poblashon di 0 pa 13 aña pa isla/grupo di isla/den e nashon i idioma ku é ta papia en relashon ku e mesun poblashon di henter Antia

KUADRA 3

	PAP. %	SP. %	HUL. %	ING. %	O/D %	TOTAL %
ARUBA	17.2	0.6	2.0	3.7	0.3	23.8
BONEIRU	3.7	0.0	0.2	0.0	0.0	4.0
KORSOU	57.6	0.9	6.0	3.2	1.4	70.0
ISLANAN ABOU	77.1	1.5	8.2	6.9	1.7	95.4
SABA	0.0	0.0	0.0	0.4	0.0	0.4
STATIA	0.0	–	0.0	0.7	–	0.7
ST. MARTIN	0.6	0.0	0.2	2.6	0.1	3.5
ISLARIBA	0.6	0.0	0.3	3.6	0.1	4.6
ANT. HUL.	77.9	1.5	8.4	10.5	1.7	100

Kòrsou é ta 75% na hulandes i 15% na ingles, Saba tin 92% na ingles, Statia 45% na hulandes i 55% na ingles i St. Martin 47% na hulandes i 52% na ingles. E oferta di buki na papiamento na Aruba ta yega na 1%, na Boneiru ta difísil di bisa i na Kòrsou é ta 1-1/2%.
Si nos analisá e kantidat di buki fiá tanto na hende grandi komo na mucha — i saliendo for di e oferta ku tin — nos ta ripará ku e idioma mas lesá na e bibliotekanan ta hulandes. For di e bukinan fiá na hende grandi na Aruba 71% ta na hulandes i 21% na ingles, na Korsou é ta respektivamente 77% i 18% i na St. Martin 57% i 43%. Aunke nos no tin e datonan esakto di e otro islanan, nos por dedusí for di e oferta ku na Boneiru tambe mayoría ta lesa na hulandes i ku na Saba i Statia mayoría ta lesa na ingles.
Di e bukinan fiá na mucha na Aruba 96% ta na hulandes i 3% ta na ingles, na Korsou resp. 94% i 4%, ademas 1% na papiamento i na St. Martin resp. 32% i 68%. E rason pakiko hubentut ta lesa mas na hulandes ta hopi kla: esei ta e lenga vehíkulo na skol i na Islanan Abou nan no ta haya niun otro idioma promé ku skol sekundario, asina ta ku te na mas o menos 12 aña ta hulandes so nan ta lesa.
Ta resultá straño pa mira kon na St. Martin, kaminda 74% di e poblashon ta papia ingles, hende grandi ta lesa mas hulandes i ku na Aruba, kaminda 15% di e poblashon ta papia ingles, muchanan ta yega na solamente 3% di lesamento den e idioma ei. Ta interesante pa nota ku na Aruba, ku menos oferta, nan ta lesa relativamente mas na papiamento ku na Korsou.

STADISTIKA DI BIBLIOTEKANAN PUBLIKO DI ANTIYA HULANDES[1]

1. *Kantidat di miembro:*

	hende grandi	*mucha*
a. Aruba: 11.000	4.500	6.500
b. Boneiru: 1.812	562	1.250
c. Kòrsou: 11.732	4.144	7.588
d. Saba: deskonosí		
e. Statia: 100		
f. St. Martin: 2.707	349	2.358

2. *Kantidat di buki (fikshon) pa idioma:*

	PAP.	*SP.*	*HUL.*	*ING.*	*OTRO*
Aruba: (50.000)	500	6.000	30.000	11.000	2.500
Boneiru: (5.458)	654*	28	3.805	971	–
Kòrsou: (53.258)	836	2.189	40.055	7.913	2.265
Saba (kalkulashon total): 5.500, aprox. 92% na ing. (inkl. non-fiction)					
Statia: (kalkulashon di 3.800)			1.700	2.100	
St. Martin: (11.720)			5.478	6.078	164

3. *Kantidat di buki fiá (fikshon) na hende grandi durante e periodo mart '81 pa febriwari '82 (un aña) segun idioma:*

	PAP.	*SP.*	*HUL.*	*ING.*	*OTRO*
Aruba:	1.179	5.301	66.307	20.339	467
Boneiru: 7.870 (no tin divishon segun idioma)					
Kòrsou:	729	2.861	62.722	14.740	597
Saba/Statia: deskonosí, pero nan ta informá ku nan ta lesa hopi non-fiction na ingles					
St. Martin:			7.144	5.419	

4. *Kantidat di buki pa lesa fiá na mucha durante e periodo mart '81 pa febriwari '82 (un aña) segun idioma:*

	PAP.	*SP.*	*HUL.*	*ING.*	*OTRO*
Aruba:	165	419	76.158	2.242	
Boneiru: 25.689 (no tin divishon segun idioma)					
Kòrsou:	1.002	784	84.297	3.469	37
(mester pone aserka 24.673 buki fiá na e filial di Barber, kaminda nan no ta hasi divishon segun idioma)					
Saba/Statia: deskonosí (mira ariba)					
St. Martin:			7.472	15.889	

(*) aki ta inkluí tur buki relashoná ku Antiya Hulandes.

(1) Informashon duná pa e bibliotekarianan di e diferente teritorionan insular den luna di mart 1982.

ENKUESTA CHIKITO NA E KORANTNAN DI ANTIYA HULANDES

1. Bo ta haña e manera ku boso ta duna notisia: 1. hopi bon; 2. basta bon; 3. regular; 4. malo; 5. hopi malo?
2. Kuanto periodista diplomá boso tin?
3. Bo ta haña e uzo di papiamento den boso korant: 1. hopi bon; 2. basta bon; 3. regular; 4. malo; 5. hopi malo?
4. Bo ta di akuerdo pa uza i promové *bon* papiamento den boso korant?: 1. sí; 2. no; 3. sin opinion.
5. Bo ta haya ku e uzo di papiamento den boso korant: 1. mester drecha; 2. keda manera é ta?
6. Bo ta di akuerdo ku tur korant mester uza un ortografía uniforme?: 1. si; 2. no; 3. sin opinion.
7. Bo ta di akuerdo pa boso haña idea i sugerensia pa mehorá uzo di papiamento den boso korant?: 1. sí; 2. no; 3. sin opinion.
8. Sí gobierno mester bin ku un ortografía ofisial, boso korant lo uz'é?: 1. sí; 2. no; 3. sin opinion.

→

Poblashon di 0 pa 13 aña pa isla/grupo di isla/den e nashon i idioma ku é ta papia en relashon ku e mesun poblashon di kada isla/grupo di isla/e nashon

KUADRA 4

	PAP. %	SP. %	HUL. %	ING. %	O/D %	TOTAL %
ARUBA	72.3	2.5	8.5	15.5	1.2	100
BONEIRU	92.9	0.4	4.6	1.9	0.2	100
KORSOU	83.4	1.3	8.7	4.6	2.0	100
ISLANAN ABOU	80.9	1.6	8.6	7.3	1.7	100
SABA	1.5	0.7	1.1	95.2	1.5	100
STATIA	4.5	–	2.3	93.2	–	100
ST. MARTIN	16.7	1.1	7.0	73.0	2.2	100
ISLARIBA	13.5	0.9	5.8	78.1	1.8	100
ANT. HUL.	77.9	1.5	8.4	10.5	1.7	100

4. Rol di prensa

E promé korant ku a sali publiká na Antiya ta "St. Eustatius Gazette" den siglo 18; é tabata sali parti na ingles, parti na hulandes. El a dura 3 aña. Na 1812 William Lee ta kuminsá "The Curaçao Gazette and Commercial Advertiser," ku ta bira "Curaçaosche Courant" na 1816 i ku te aworaki ta e Gaseta Ofisial di Gobierno Sentral, i ta sali publiká na hulandes.
E promé korant na papiamento tabata "Civilisadó," ku a sali na 1871 pero a dura mashá poko aña. For di e tempo ei pa awor Antiya a konosé un gran kantidat di korant, semanario i revista. E korant mas bieu eksistente ta Amigoe, ku lo kumpli 100 aña na 1984. El a kuminsá komo semanario na papiamento i hulandes, despues el a bira un korant na hulandes i delaster tempo é ta saka notisia deportivo na papiamento i tambe informashon na ingles. Esaki ta un ehèmpel di e heterogeneneidat lingüístiko típiko di Prensa antiyano.
Na Antiya nos tin aworaki 2 korant na hulandes (Cur.) ku un tirada konhunto di 19.000 ehemplar; 4 na papiamento (Cur.) ku un 45.000 ehemplar i un na Aruba ku 8.000 i otro na ingles ku 3.000, spesialmente dikí na turista. Den un di e korantnan na papiamento (Cur.) tur siman tin un parti na portugues. Den kasi tur e korantnan na papiamento horoskop i novelitanan ilustrá ta sali na spañó, i tambe artíkulo- i sierto informashonnan. E korantnan na hulandes sa saka e sekshon di "comics" na ingles.
Pa loke ta toka publikashonnan periódiko, na Aruba i Boneiru tin un semanario — tur dos na ingles — i na Islariba tin 5, ku ta bai di semanario te publikashonnan di kada tanto dia. Tin un total di mas o menos 45 revista, di kual 20 na papiamento, 15 na pap./hul., 5 na ingles, 3 na pap./ing. i solamente 1 na hulandes.
Nos tin planta di televishon na Aruba, Korsou i St. Martin. E dos proménan ta transmití na papiamento i esun di Islariba na ingles, pero kasi tur programa ta bin for di Merka, lokual kier men ku e lenga ku mas nos ta skucha na televishon ta ingles.
Emisoranan di radio tin na Aruba: 8; Boneiru: 3; Korsou: 6; St. Martin: 1 i Saba 1. Di esunnan di Islanan Abou ta solamente 1 na Aruba i 2 na Boneiru *no* ta trasmití na papiamento (esun na Aruba un tiki so).

Enige op de Antillen verschijnende dagbladen

Resultado di e enkuesta chikito na e korantnan di Antiya Hulandes   Aruba, mei 1981

KORANT	Tirada	1	2	3	4	5	6	7	8
Amigoe	10.000	3	1	3/4	3	3	1	1	3
Beurs	9.000	1	0	–	2	–	–	3	1
Diario	8.000	2	0	1	1	1	1	1	3
Extra	16.500	2	0	3	1	1	1	1	1
La Prensa	12.000	2	0	3	1	1	1	1	1
Nobo	13.000	2	0	3	1	1	1	1	3

Aunke na Islanan Abou e gran mayoría di Prensa ta na papiamento, nos mester trese dilanti ku e uso di nos idioma materno ta laga hopi di deseá; manera nos por ripará na kuadra 5 di tur e korantnan na mei 1981, ta solamente un tabatin un periodista diplomá i te aworaki ni Gobierno ni nan mes no a organisá kursonan pa mehorashon di nan konosemento i usó di papiamento. Tòg nan tur ta di akuerdo ku mester drecha e uso di papiamento den Prensa en general.

5. Rol di gobierno

Den e añanan despues di e disturbionan di 30 di mei 1969 na Kòrsou por a nota ku na Antiya Hulandes a kuminsá desaroyá un rekonosemento mas grandi pa loke ta di nos i un buskamento mas profundo di nos propio identidat. For di e tempo ei tambe a kuminsá desaroyá un mihó aseptashon pa papiamento na Islanan Abou i pa ingles na Islariba komo lenganan ku por a bira lenganan vehíkulo na skol. Spesialmente na Islanan Abou nos a kuminsá komprondé ku papiamento no ta un dialekto, sino un →

(vervolg op pag. 13)

Alumnonan di MTS trahando riba e 'maquette'

Kambionan den e proyekto

Durante e aña ku a pasa (nos ultimo publikashon tokante e proyekto a sali na mei '81) e plannan a kambia. E motibonan tabata:

1. kritika riba aspektonan tekniko i sosial di e proyekto (e.o. tambe di S.&K.);
2. e kostonan di e plan anterior tabata mucho halto.

E dos puntonan aki a kondusí na un kambio den e plan anterior ku a kosta basta tempo. Mester a bin un "verkavelingsplan" nobo.

E kritikanan mas fuerte, tambe di banda di e habitantenan, tabata e kuestion di 3 kas bou di un dak (na Esso Heights). Esei a kambia pa un kas pa kada famia bou di ún dak. Di otro banda sierto kambionan den e infrastruktura (kaminda, riool ets.) a hasi ku plaka ku tabata destiná pa infrastruktura a sobra i kual plaka a wordu pasá pa konstrukshon di kas. Manera nos a komprondé, esaki lo a sosodé sin ku e kalidat di e infrastruktura lo a bira menos.

nimo di 32 florin pa luna i un maksimo di 175 florin.

E otorgamento di e kasnan lo wordu hasí dor di "projekt-bureau" hunto ku FCCA, mirando entrada i struktura di e famia.

E kasnan mes ta wordu trahá segun eksihensianan minimo di bibiendo hulandes. Pa medio di anochinan informativo e habitantenan ta haya sa e ultimo desaroyonan i nan ta wak e muestranan (maquette) di e kasnan i di e bario nobo den su totalidat.

Village

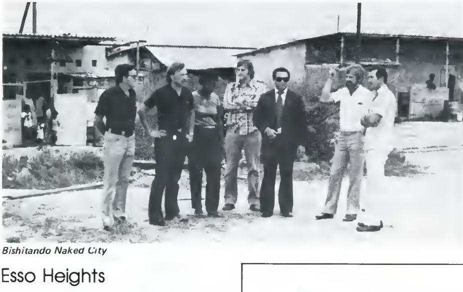
Na Village e "start" no a bai bon. Tin hopi mas problema huridiko akinan tokante doñonan di tereno i di kas entre otro. Tambe e echo ku akinan sí ta trata di renobashon a kondusí na sierto problemanan. Pues e plan no por wordu ehekutá manera p.e. na Esso Heights, sin obstákulonan tekniko-huridiko, pasobra na Esso Heights ta trata di konstrukshon di kasnan nobo só.

Un otro problema tabata e falta di un mapa di kadaster ("landmeetkundig") di Village. Na Village e sistema di traha ta individual, anke ku akinan tambe tin anochinan di informashon pa e habitantenan. Na Village sí e trabounan ta bai tuma hopi tempo (3—5 aña), pasobra akinan tin hopi problema huridiko i ta trata akinan di hopi mas kas.

Nan a parti Village riba un mapa den varios "segment." Ta bai kuminsa ku "segment" 2 ku ta e "segment" ku menos kas riba dje, pues ku mas tereno pa konstruí.

Akinan nan tin un retraso ku nan "schedule."

Awor nan ta bai kuminsa ku e "try-out-fase." Esaki ta konsistí di konstrukshon di 4 kas pa hür (dos kas bou di un dak) un kas pa bende ("koopwoning"), un kas "casco," (skelet di un kas), renobashon di 4 kas i un kas di un "zelfbouwer."

Bishitando Naked City

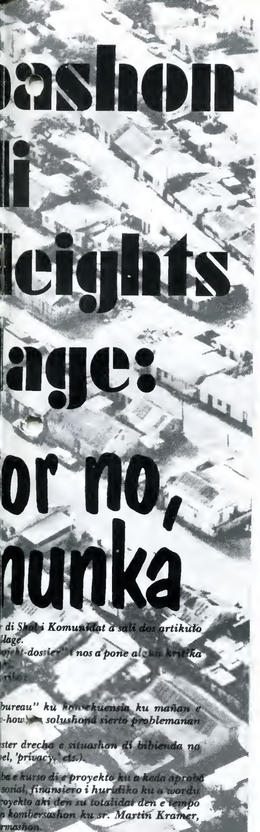
Esso Heights

Pa Esso Heights e problemanan ta hopi menos ku pa Village pasobra einan e tereno ta kompletamente liber (bashí) i ta trata di konstrukshon di kasnan nobo.

E parti di e proyekto aki ku ta toka Esso Heights, mester kuminsa na fin di september di e aña aki i mester ta kla na oktober '83.

E ta konsisti di 58 kas di 1, 2, á o 4 kamber. E hür mensual ta mas o menos 12%-18% di e entrada dje habitante o famia, ku un mi-

...ashon ...i ...Heights ...age: ...or no, ...unka

... di Shol i Komunidat a sali dos artikulo ...llage.
...ojekt-dossier" i nos a pone alg... kritika ...

...bureau" ku konsekuensia ku mañan e ...-how ... solushoná sierto problemanan

...ster drecha e situashon di bibienda na ...el, 'privacy,' ets.).

...ba e kurso di e proyekto ku a keda aprobá ... sosial, finansiero i huridiko ku a wordu ...royekto aki den su totalidat den e tempo ... kombersashon ku sr. Martin Kramer, ...rmashon.

E "try-out-fase" tin un retraso di mas ku mita aña kaba. Aki e problemanan, espesialmente esunnan hurídiko, ta hunga un papel importante.
E retraso aki tin un peliger kuné, ya ku si e proyekto no kuminsa lora e habitantenan por bai perde nan konfiansa den e proyekto. E koperashon di e habitantenan den sierto sentido ta disidido enkuanto eksito di proyekto i mester tene esei bon na bista. Nos lo bin bek riba e aspekto aki.
Un parti di e proyekto ku ta toka Village ku sí a kuminsa move ta e "wisselwoningen." E kasnan aki lo wordu usá dor di e habitantenan di Village mientrastanto ku nan kas ta den e proseso di renobashon. E kasnan aki ta wordu konstruí net pafó di Village.
Na ora di skirbi e artikulo nan tabata trahando riba e fundeshi. E kasnan ta dos bou di un dak ku un area di mas o menos 60 m2 kada un.
Despues ku nan a ser usá komo "wisselwoningen" nan lo wordu drechá dor di FCCA pa wordu gehûr despues. Den e plannan anterior tabatin un merkado chikito, sentro di bario, un "afdak" pa wega ets. inkluí.
Dor ku e proyekto tabata mucho karo i pa motibo ku e lo a trese mucho tráfiko den Village mes, nan a disidí di kanselá esakinan. Awor nan tin pensá pa traha e kosnan aki (esta e merkado ets.) banda di e hulpbestuurskantoor, di manera ku tráfiko no tin nodo di drenta Village.

E finansiamente di e proyekto

Despues ku na mei '81 B.C. a duna su aprobashon pa e proyekto aki ela wordu entregá na "Kabinet Nederlandse Antillen" (KABNA) na Den Haag pa finansiamento. E plaka lo mester a bin di e "meerjarenplan" ko-

Midimento di tereno

mo ku Hulanda no kier a surpasá e plafón di 120 miyon florin pa '82. Esaki tabatá na kuminsamento di e aña aki. Pues di e plaka disponibel pa e aña aki un párti lo mester a bai pa e proyekto aki, pero ya ku tabatín mas proyekto ku ta kai bou e kategoria di bibiendo ("volkshuisvesting") ku alabes tabata politikamente mas benefisioso, e "chens" ku di e plaka ei un parti ta bin pa e proyekto aki a bira mas chikito aínda. Na kuminsamento di mei '80 un delegashon antiano a bai Hulanda pa mas plaka pa diferente otro proyekto. Den korant nos a lesa ku 1,25 miyon a bin disponibel pa e proyekto aki p'e aña aki, enbes di 1.5 miyon ku ta pará riba e presupuesto di e proyekto pa '82.
Fuera di esaki e 1,25 miyon aki ta solamente pa e aña aki, pues e otro añanan ta di e mesun pot di "meerjarenplan" e plaka mester bin i e pregunta ta: kuanto plaka tin e añanan benidero.

Riba nos pregunta si tin siguransa ku e proyekto aki lo por kontinua manera prepará pa e "projekt-bureau" diputado Kelly,

Sakando sushi di Village

ku ta enkargá ku e kartera di bibienda, a bisa ku no por bisa nada pasobra e asunto aki ta algo riba kual B.C. aínda tin ku tuma desishon. Ku otro palabra: ta kada aña mester bai wak si plaka por bin disponibel pa e proyekto aki! Teniendo kuenta ku e esfera polítiko, nos no por hasi mas ku spera ku esaki lo sosode enberdat, voral mirando e echo ku e aña aki esei no tabata posibel (otro aña si???).
En todo kaso e proyekto a kuminsa move. Na momento ku nos ta skirbi e artíkulo aki a sali den korantnan e destaho publiko pa e kasnan na Esso Heights, net awor ku presen- →

Un anochi informativo ku e habitantenan di e bario.

sia di minister pa asuntonan antiano, De Koning.

E "projekt-bureau"

Nos por a ripará tambe ku na e "projekt-bureau" no tin "counter-partner." Nos ta haya esaki un falta enorme, pasobra asina nos ta perde eksperiensia (know-how) pa solushoná un problema lokal. Spesialmente den un kaso asina, unda hopi aspektonan di un problema sosial di bastante magnitut (Esso Heights i Village) ta bin dilanti, ta hopi importante ku e eksperiensia hañá den tipo di trabounan asina, kéda akinan, pa asina nos sigui desaroyá e tereno aki di drecha situashon di bibiendo. E ora ei numa nos pueblo por kuminsa papia di bira *realmente independiente*.
E ora ei bo no tin mester di keda buska e hulandesnan pa kada trabou aki, pero akinan mes lo tin hendenan kapás. I esaki no ta konta solamente pa e proyekto aki, sino pa hopi mas tereno aki na Aruba. Den e lus aki nos ta kritika e asunto di falta di "counter-partner" den e proyekto aki. Ku e sistema politiko aktual di patronage aparentemente esaki ta algo te ainda imposibel pa drecha.

Speransa den e ehekushon total di e proyekto

Nos ta di opinion ku mester vigilá e proseso di ehekushon di e proyekto aki hopi bon pa asina duna nos aporte pa kambia un situashon indeseabel ku ta eksistí ya pa mas o menos sinkuenta aña. Tambe e kuestion

finansiero lo nos sigui observa. Pa nos ta di suma importansia ku e proyekto aki wordu ehekutá den su totalidat, pa asina kontribuí na un mehorashon real *di e situashon di bibienda di e hendenan. Awor sin duda nos* por bisa ku esaki ta e delaster speransa di e habitantenan den e proyekto di renobashon. Nos ta spera di por bini bek aki poko luna riba e desaroyonan den e asunto aki.
Si awor no, anto nunka. ●

Modelo di e kasnan

grawata

Bo tambe a ripará ku kos ta bayendo hopi mas 'smooth' aki na Antias awor ku nos nò tin un Gobierno Sentral mas . . . Por ta ku nos ta un pueblo anarkista after all!

✱

Aruba 1983: Woltjek Zaandamski, e homber fuerte di e hunta arubiano, ta nenga e sindikato Soledat e permiso pa tene un marcha den komemorashon di e promé aniversario dje Tratado di Bushiri.

✱

Welcome to Bulldozer Beach Hotel . . .

✱

Ronny Koolman ta pidi diskulpa pa Clarence Richardson, Onderwijszaken ta pidi diskulpa pa Ronny Koolman i Simar ta pidi diskulpa pa Onderwijszaken . . . Aña eskolar a habri un biaha mas den un kaos!

✱

Belgisch gezegswijs: Wie stemt voor een ander, breekt zijn eigen been!

✱

Maybelline eligí pa Staten?? Maybeyes, maybeno . . .

✱

Pa e proksimo elekshonnan Kamara di Komersio lo regalá AVP aparatonan di video pa instalá den tur stemlokaal!!

✱

AVP ta bisa ku MEP no ta serio, PPA ta bisa ku MEP no ta serio, i MEP ta bisa ku AVP i PPA no ta serio i nan tur kier forma un bloke! Partidonan di Aruba por sierto ainda ta den nan 'blokedoos-fase'!!

✱

Despues di tur e notisianan den korantnan merikano tokante 'iskierdismo na Aruba', nos ta djis warda riba e artikulo ku ta bai sali den Prawda tokante 'korupshon na Aruba'.

✱

Ku tur esaki Betico a logra su meta sí: Pone Aruba riba mapa di mundo!!

✱

De Koning kwam, zag en vertrok . . .

✱

Despues di tur e bochincha rònt 'Herpes', bo tambe ta sinti algo kishikí??? Wel nos tin un bon konseho p'abo: Grawataaaaaa!!

Nos situashon lingüístiko

(vervolg van pag. 9)

idioma manera kualke otro, ku su propio gramátika, su propio reglanan, su propio zonidonan i su propio literatura. E produkshon literario na nos idioma mama a krese i publikashon di revista i periódiko na papiamento a subi konsiderablemente. Na Islariba no tabatin e problema di rekonosemento di e propio lenga, komo ku pa tur hende ingles ta un idioma universal i ya tabatin publikashonnan den e lenga ei. Pero sí nan a kuminsá haya falta di e siñamento na skol den e lenga propio, ku, manera nos a bisa kaba, en todo kaso ta diferente for di e ingles yamá "standard."

For di 1969 pa awó no tabatin ningun Gobierno ku no a proklamá den nan programa e nesesidat pa introdusí e idioma vernákulo komo lenga di instrukshon na skol. Semper e hopi kedamento sinta, e gran kantidat di "dropouts" i e falta di kader propio tabata "un preokupashon konstante" pa Gobiernonan, pero te aworaki no a hasi kasi nada pa remediá e problema akí.

E kousa di ku te aworakí no a kuminsá ku e innovashon nesesario ta sinta mas den polítika ku den siensia. Un di e promé obstákunan ku a surgi tempo ku kier a kuminsá eksperimentá ku papiamento na Islanan Abou tabata e falta di un ortografía uniforme. Nos tur konosé e historia: diskushon entre Gobierno i sindikatonan, pasamento di e poder pa e teritorionan insular, un ortografía etimológiko pa Aruba, niun ortografía pa e otronan, un proyekto di ortografía fonológiko den lachi na Staten i nombramento di un komishon pa traha un "Nota riba Maneho di Enseñansa," ku asina nan a entregué a kousa yen di konsternashon i krítika di parti di direktivanan di skol partikular i di polítikonan oportunista.

Na e mesun tempo ku e Komishon a entregá su "Nota di Maneho," Instituto Lingüístiko di Antiya a entregá na Ministro di Enseñansa un nota "Kuminsamento (of Startmento) di un regulashon di e situashon lingüístiko na Antiya," den kual e ta proponé pa duna ingles i papiamento un "status" ofisial (tanten) banda di hulandes, pa asina tambe fasilitá introdukshon di e idiomanan aki den enseñansa. E diferente reakshonnan ta hopi positivo, pero por nota ku tin hopi miedo i deskonfiansa enkuanto papiamento, pasobra e no ta un asina yamá "lenga universal." Loke nos no mester lubidá ta ku hulandes, ku te awó ta nos lenga ofisial, tampoko no ta un lenga universal.

Komo argumento pa rekonosemento ofisial di papiamento Instituto Lingüístiko a duna:

- rekonosemento di pueblo pa su propio idioma lo krese;
- diskriminashon kontra ablantenan di papiamento den kuestionnan legal lo disparsé;
- regulashon di e situashon dualista di poder legislativo;
- regulashon di e komportamento lingüístiko entre Gobierno i pueblo;
- bahamento di drempinan sosial i dor di esei un partisipashon mas grandi di e siudadanonan;
- oumento di e sintimento di balor propio;
- kondishon pa superbibensia kultural;
- rekonosemento di papiamento lo ta un ehempel hopi kla pa otro país;
- lo é fasilitá introdukshon di nos idioma den enseñansa;

i pa rekonosemento ofisial di ingles:

- é ta resultá outomátikamente di rekonosemento di idiosinkrasia i identidat di e pueblo di Islariba;
- adaptashon di e situashon eksistente di poder legislativo;
- armonisashon di Gobierno i bida públiko;
- meskos ku pa papiamento, lo é fasilitá introdukshon di e lenga den enseñansa.

E problema mas grandi pa nos Gobiernonan tabata i ta e echo ku nos idioma ofisial ta hulandes — i nan ta us'é generalmente den atministrashon, — pero tur informashon pa pueblo nan ta duna na ingles i papiamento; dekretonan ofisial i splikashon di nan ta publiká na hulandes, pero tambe na papiamento i ingles. Niun gobernante no ta dirigí su mes na pueblo si no ta den su propio lenga. Aworaki te asta splikashon pa yenamento di e formulario di impuesto a sali publiká na e lenganan di pueblo. Pero tòg, ora di tuma desishon enkuanto ofisialisashon di nos idiomanan, sea den sentido general, of djis pa enseñansa, ningun gobernante no ta tribi hasié pa motibonan polítiko: niun hende no kier kima su dede, tur hende tin miedo di faya. Te aworaki no tabatin e kurashi sufisiente pa regla kuestion di ortografía, pa regla kuestion di introdukshon di e lenganan di pueblo den enseñansa ni pa regla ofisialisashon di nan. I tanten pueblo ta keda dual den desierto.

Pueblo mes, pa tur e motibonan aki no sa kiko é mester aseptá; e echo ku nos enseñansa ta na hulandes — i kopia di esun di Hulanda — ta hasi ku nos ta perdè nos propio identidat i ku nos no ta mira e importansia pa desaroyá nos konosemento intelektual i kultural pa medio di nos propio idiomanan i pa rekonosé ku loke ta di nos tambe tin balor.

Konklushonnan

Mayoría di e poblashon di Antiya tin papiamento komo nan lenga materno (77.7%), siguí pa ingles ku 10.3%, lokual ta hasi di e lenganan aki e idiomanan nashonal. Hulandes, ku ta e idioma ofisial, ta forma un komunidat lingüístiko mashá chikito (8.6% di e poblashon). E komunidatnan lingüístiko di abla papiamento na Islanan Abou i abla ingles na Islariba ta formá pa respektivamente 80.7% i 78.7% di nan poblashon, siendo ku esun hulandes mas grandi ta apenas di 9.1% di e poblashon (di Kòrsou).

Aruba tin e komunidat lingüístiko di abla ingles mas grandi di henter Antiya; te asta é ta mas grandi ku esun di tur e islanan di Islariba hunto. Esaki kier men ku pa introdukshon di lenga materno den enseñansa mester tene kuenta ku e komunidat di abla ingles na Aruba, spesialmente pasobra esaki ta mas konsentrá na San Nicolás.

E uso di hulandes na skol, pa motibo ku no tin implementashon di desaroyo lingüístiko den e idiomanan propio, ta okashoná resultadonan mas negativo ku positivo, aunke esaki lo no ta e úniko rason ku enseñansa na Antiya ta laga hopi di deseá. E muchanan ku mas ta sufri den e sistema di enseñansa antiyano ta net esunnan ku tin papiamento i ingles komo lenga materno.

Ku mester tin algo malo (òf straño) den e sistema hulandes ta riparabel na e echo ku mayoría di e poblashon antiyano, tanto hende grandi komo mucha, ta lesa mas hulandes ku kualke otro idioma na e bibliotekanan públiko, i tog esaki no ta yuda nan pa engrandesé nan konosemento di e idioma ei di tal manera ku nan por pasa dor di nan bida skolar sin problema.

Mester analisá si e kantidat di miembro (mucha), kual ta yega aproksimadamente na un di tres parti (1/3) di e poblashon eskolar, ta sufisiente pa nos por saka e konklushon mas ariba, ya ku por ta ku ta net den esun di tres parti ei nos lo por haya e grupo di mucha ablante di papiamento ku ta pasa skol básiko sin ningun problema.

E ròl di Prensa den e desaroyo lingüístiko di nos pueblo ta hopi ambiguo, ya ku mayoría di nos korant-, periódiko- i revistanan ta na →

papiamento na Islanan Abou i tur ta na ingles na Islariba, pero e falta di respet i e uso malísimo ku nan ta hasi spesialmente di papiamento ta hasi ku pueblo ta imitá nan, keriendo ku loke nan ta hasi ta bon. Masha' straño ta e echo ku tur hende ta mira e importansia di e uso di nos propio lenga, pero ku nan ta hasi esaki na un manera hopi negligente, lokual ta kousa di masha hopi fòut kontra reglanan sintáktiko, fonétiko i morfológiko di papiamento, tanto na radio, na televishon i den korant. E echo ku spesialmente televishon ta mal programá, ku programanan na bleki for di Merka, ta oumentá deseo di e pueblo pa loke ta stranhero, poko sentido krítiko i despresio pa ekspreshonnan di e propio kultura, lokual ta resultá den miedo i sospecha enkuanto uso di nan propio idioma ofisialmente.
Tanto pueblo, Prensa i Gobierno ta biba den un dualismo enkuanto nan propio idioma i kultura, i te aínda niun hende no sa ta ki desishon mester tuma.
Di añanan '70 pa awor tur Gobierno a mustra nan komprenshon pa e mal situashon di nos enseñansa, i tur a manifestá esaki den nan programa, pero te aínda nada konkreto no a ser hasí. Pa introdukshon di e lenga materno na skol mester tene kuenta ku e kantidat di hende ku ta papia sierto idioma i kon esaki ta plamá den e país i na kada isla. Meskos ku ingles na Aruba, por ehèmpel, mester bai tene kada bes mas kuenta ku e ròl di papiamento na un isla manera St. Martin, ku den último añanan tabatin un inmigrashon ekstraordinario. Tambe e klase di ingles ku ta papia na nos islanan, kual ta kompletamente diferente di ingles "standard."
Maestronan ta sinti nan mes desesperá, pasobra nan no sa kon pa siña e muchanan den un idioma ku no ta di niun di nan dos; nos literatura, a pesar di tur problema, a sigui floseré na papiamento den último añanan; nos polítiko- i gobernantenan ta papia ku pueblo i den kuerponan legislativo i ehekutivo na e respektivo idiomanan nashonal; pero tòg, ora ta trata di introdukshon di papiamento i, na e otro banda, di ingles, tur hende ta kuminsá duda, haya miedo i ta buska manera di laba man i keda sin hasi nada.
Pa nos por komprondé e dualidat den kual nos ta biba, nos mester bira wak e sistema di enseñansa, imponí riba nos, i ku a kousa asina hopi daño na nos sosiedat i nos kultura. Den e sistema ei nos a siña ku nos idioma ta inferior, ku nos kultura ta inferior i ku nos mes, komo hende, tambe ta inferior.
Ta bira tempo pa nos komprondé ku si nos kier papia di independensia, e berdadero independensia ta kuminsá den nos propio alma, den nos propio ser i ku tanto nos idioma, nos kultura i nos mes tin e mes balor ku kualke otro. Ku nos no ta inferior na ningun otro ta ser demostrá pa e mero echo ku, por ehèmpel, nos mes por a yega na un nota di maneho pa enseñansa i tanto otro raport, ku nos tin bastante hende pa forma nos kader, ku nos por pensa, analisá i diskutí na un nivel halto den nos propio idioma.
Gobierno i otro instansianan mester implementá métodonan di informashon i formashon pa e dos pueblonan ku ta forma Antiya Hulandes geográfikamente i e seis pueblonan ku ta form'é kulturalmente por siña komprondé ku e poseshon mas grandi ku nan tin ta nan identidat komo ser humano di Karibe i ku nan idioma ta e símbolo mas importante, mas profundo i mas nifikativo di e identidat ei.

BIBLIOGRAFIA

"Aanzet tot regulering van de Antilliaanse Taalsituatie," Talenbureau, Departement van Onderwijs van de Nederlandse Antillen, 1981.

"Doorstroming Basis-Voortgezet Onderwijs 1977|1978 en 1978|1979," Departement van Onderwijs van de Nederlandse Antillen, 1980.

Hartog, Dr. J., "Bibliotheken en leesgewoonten" den Cultureel Mozaïek van de Nederlandse Antillen, De Walburg Pers, Zutphen, 1977.

Oltheten, Th. H., Communicatie in de Nederlandse Antillen, Centrale Regering van de Nederlandse Antillen, 1978.

Richardson, Linda-Andrea, The Sociolinguistic Situation in St. Maarten, paper presented at the Third Biennial Conference of the Society for Caribbean Linguistics, Aruba, 1980.

Römer, R. A., Un pueblo na kaminda, De Walburg Pers, Zutphen, 1979.

Römer, R. G., "De taalsituatie op de Nederlandse Antillen," den Cultureel Mozaïek van de Nederlandse Antillen, De Walburg Pers, Zutphen, 1977.

Todd Dandaré, Ramon, Analyzing Variations in Creole Languages: the Papiamento case, paper presented at the Conference on Theoretical Orientations on Creole Languages, St. Thomas, 1979.

A short survey of the social history of Papiamento, paper presented at the Third Biennial Conference of the Society for Caribbean Linguistics, Aruba, 1980.

Papiamento, adelanto òf atraso?, ponensia presentá na e Konferensia "Papiamento, Problema & Posibilidat," tení na Kòrsou, yüni 4-6, 1981.

SIMAR EN POLITIEK

Probleemstelling

Het is steeds weer raak: als er bepaalde problemen zijn tussen Simar en de overheid, of Simar geeft kommentaar (meestal in de vorm van kritiek) op het optreden van overheid en/of politieke partijen, dan hoor je steevast de opmerking: "Waar bemoeit de Simar zich mee", "Laten die onderwijzers zich bezighouden met de kindertjes en niet met de heren politici", etc. Deze opmerkingen worden niet alleen door de buitenstaanders geplaatst, maar ook door leden, die de aktiviteit van de vakbond beperkt willen zien tot het rechtspositionele vlak. Het heeft daarom enig belang, ons bezig te houden met de vraag: mag de Simar zich inlaten met de politiek?

In feite kunnen en moeten we deze vraag ruimer stellen: heeft een vakbond het recht zich te bemoeien met de politiek?
Alvorens deze vraag te beantwoorden, moeten eerst aangegeven worden:
A. Wat we verstaan onder 'de politiek'.
B. Wat de funkties zijn van een vakbond.
Volgens het 'Woordenboek der Nederlandse Taal' betekent politiek:
— ervaren in de staatkunde of van een grote ervaring in de staatkunde getuigende;
— omzichtig, verstandig, bedachtzaam.
Maar ook:
— handig, slim, arglistig, sluw.
Het is juist deze laatste betekenis die in de praktijk in alle landen gedurende de laatste eeuwen aan de politiek de negatieve klank heeft gegeven. Ook nu nog suggereert de term boven alles zelfzucht, woordenkraam, partijdigheid, twist, kortzichtigheid, slinksheid, onderdrukking.
Houden we ons aan bovengenoemde inhoud van de term, dan moeten wij wel meegaan met de groep die de Simar van bemoeizucht beticht, wil de bond niet hetzelfde negatieve etiket opgeplakt krijgen.
Echter, sinds de eeuwwisseling heeft een alternatief woord voor politiek ingang gevonden die wel een gunstige klank heeft, en dat is het woord *beleid*. Dit woord suggereert objektiviteit, zakelijkheid, deskundigheid, rationaliteit. Beleid is niets anders dan een plan; een plan dat aangeeft de keuze die gedaan is om bepaalde doeleinden te bereiken, de middelen die aangewend moeten worden om die doeleinden te verwerkelijken, en de tijdstippen waarop die doeleinden verwezenlijkt moeten zijn.

In deze zin kunnen we stellen dat iedereen te werk gaat volgens een bepaald beleid, dus aan politiek doet. Zo heeft een vakantieganger een beleid, een scholier, maar ook een vakbond en (zelfs) een regering. In een demokraties bestel als het onze zien we dit het duidelijkst tijdens een verkiezingskampagne: elke partij komt met zijn programma, met daarin de doeleinden die het op grond van de partijidealen tijdens de zittingsperiode wil verwezenlijken.
Ook op de Nederlandse Antillen is dit — tenminste op papier — het geval. Er is ech- →

ter nog meer. Terloops is aangeduid dat wij te maken hebben met een demokraties systeem. In feite is deze bijvoeging essentieel voor het verdere verloop van dit artikel en is daarom een nadere verklaring hiervan wel op zijn plaats.

Demokratie

Demokratie is niets anders dan 'simpelweg' een politieke methode, een middel, systeem om tot een bepaald doel te geraken. Dat systeem houdt in dat door de leden, die deel uitmaken van de betreffende organisatie (werkgemeenschap, vakbond of staat), een bepaalde invloed kan worden uitgeoefend, hetzij op de samenstelling van het bestuur van die organisatie, hetzij op de *beleidsvoering* van die organisatie.
In een demokratiese organisatie kunnen niet alleen enkelingen invloed op de beleidsvorming uitoefenen, maar ook, wat veel belangrijker en zelfs noodzakelijk is, stromingen en georganiseerde groeperingen.

Zo zal een enkeling in een staat nauwelijks of geen greep hebben op de beleidsvorming van die staat, maar kan hij, als onderdeel van een grotere organisatie (waarin hij als enkeling sterker staat) binnen die staat meer effekt bereiken.
Het zijn juist deze organisaties binnen een samenleving, die het demokraties karakter van de gemeenschap bepalen. Wij moeten af van het misverstand dat de besluitvorming in een demokratiese staat slechts in en door de volksvertegenwoordiging tot stand komt. Veel van de besluitvorming is steeds gevoed en gestuurd door akties in de samenleving.
Anderzijds kunnen wij stellen dat tal van beleidstekorten zeker in verband zijn te brengen met het ontbreken van druk van onderaf of met het niet of onvoldoende betrekken van belanghebbenden bij de beleidsvorming (begin van autokratie).

Vakbond

Een van de belangrijkste organisaties binnen een staat is tegenwoordig wel de vakbond. Ontstaan met het doel elkaar in tijden van nood bij te staan, groeide het steeds meer naar het orgaan wat het tot nu toe is geweest, namelijk belangenbehartiger — vooral op rechtspositioneel vlak — voor de leden en evolueert het steeds meer naar gelijkwaardige en zelfs noodzakelijke sociale partner; het is tegenwoordig, zeker in de 'Westerse wereld' ondenkbaar dat oplossingen voor crises worden gezocht zonder daarbij de vakbonden te betrekken.

Verantwoordelijkheid

We zien dan ook, dat de werkzaamheden van de vakbonden zich steeds meer uitbreiden. Van vrijwel uitsluitend onderhandelen over beloning van arbeid wordt steeds meer samenwerking gezocht met en door overheid en werkgeversorganisaties om gezamenlijk sociale en ekonomiese problemen op te lossen (denk hierbij aan de samenstelling van de S.E.R.).
Natuurlijk heeft deze ontwikkeling niet in alle landen even sterk plaatsgevonden. Maar overal, waar een ontwikkeling gaande is, en die is er prakties overal op ekonomies, sociaal en kultureel gebied (of het een positieve of negatieve ontwikkeling is laten we hier in het midden), zien we een steeds grotere bewustwording van de leden van de gemeenschap. En die bewustwording van eigen plaats en richting in een gemeenschap leidt er toe dat men zich kritieser gaat opstellen. Dat men meer inspraak eist in de besluitvorming, in het beleid. Dat men z'n eigen richting aktief wil gaan medebepalen.
Zoals eerder reeds aangegeven, is de invloed van het individu via een vakbond op de beleidsvorming van een staat veel groter.
Wij moeten ons nu echter afvragen met welke facetten van het beleid een vakbond zich mag bezighouden. Voor het gemak en voor de duidelijkheid kunnen we het best een konkreet en sprekend voorbeeld nemen, namelijk onze eigen vakbond. Dat de Simar zich bezighoudt met de rechtspositionele belangen van haar leden behoeft hier geen uitleg. Denk maar aan de recente staking ten behoeve van een kleine groep van haar leden.
Dat in een breder kader met de sociale partner wordt gesproken over aanpassingen op financieel/ekonomies gebied (m.a.w. over uitwerking van het financieel/ekonomies beleid) ten behoeve van een groot deel van de bevolking is in minder brede kring bekend.
Echter, nieuw is wel de grotere betrokkenheid van de Simar bij het ontwikkelen van nieuwe visies en methoden op onderwijsgebied: een zeer belangrijke en positieve stap was onlangs de onderwijsdag, georganiseerd door *alle* verantwoordelijke instanties — ook de onderwijzers, al dan niet georganiseerd in een vakbond zijn direkt verantwoordelijk — waarbij door alle partijen op de noodzaak van samenwerking werd gewezen voor de verdere uitwerking van het beleid.
Zowel het eerder genoemde financieel/ekonomies beleid als het net aangehaalde onderwijsbeleid zijn facetten van een algeheel beleid in een demokratiese samenleving, die de belangen van de leden van de vakbond direkt raken, en waar de vakbond, als eenheidsorgaan, zich dus mee *moet* inlaten. Er zijn echter *veel meer* facetten in de algehele beleidsvorming — in de politiek — die de belangen van de leden (behalve vakbondsleden zijn het immers ook en zelfs eerder gemeenschapsleden) raken.
Sprekende voorbeelden hiervan zijn het beleid op het gebied van volksgezondheid, water- en energievoorziening, staatkunde, etc.
In feite staat prakties geen enkel facet van de politiek zo ver van de 'burger' af dat hij of zijn vertegenwoordiger (in ons geval de vakbond) daar afstand van moet nemen. Feitelijk heeft elke politieke beslissing direkte gevolgen voor de aktuele toestand van elk lid en uit de aard van het demokraties systeem heeft dit lid het recht zijn stem te laten horen. Het effekt hiervan zal zijn, dat elke beslissing of maatregel tot stand komt nadat alle pro's en kontra's aan het licht zijn gebracht; nadat tegenover elk belang andere belangen worden gesteld; tegenover elk voordeel een nadeel. De meerderheidsregel dwingt dan vaak tot kompromissen en gematigde oplossingen die in een grotere kring geaksepteerd worden. Dit kan alleen wanneer de sociale partners elkaar als volwaardig en medeverantwoordelijk hebben geaksepteerd.

Konkluderend kunnen wij dus stellen dat een vakbond — dus ook de Simar — zich niet alleen *mag* inlaten met de politiek, maar dat zij, voor een beter funktioneren van de demokratiese beginselen, zich zelfs tesamen met de andere sociale partners, *moet* bezighouden met de politiek.
Daarbij moet als leidend principe door de vakbond gehandhaafd worden: objektiviteit en oprechtheid. Alleen dan slaagt zij erin het respekt te verwerven dat zij verdient.

NOOT:

Ten behoeve van de begripsverduidelijking is gebruik gemaakt van gegevens, ontleend aan 'Grondbegrippen van politiek' door prof. dr. G. Kuyper. ●

A. H. Hessels

OORLOG OF VREDE?

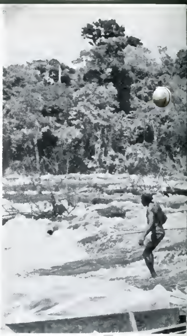
Grenskonflikt tussen Venezuela en Guyana

Op 19 juni 1982 is het Protocol van Port of Spain afgelopen dat in 1970 was afgesloten tussen Venezuela en Guyana. In dit protocol werd het grenskonflikt tussen beide landen voor een periode van 12 jaar bevroren. Venezuela meent aanspraak te kunnen maken op het gebied ten westen van de Essequibo-rivier, zo'n slordige 130.000 km2; ongeveer tweederde van de totale oppervlakte van Guyana.
Dit gebied werd in 1899 door een internationaal tribunaal

Zelfs het volksvoedsel cassave duur geworden.

toegewezen aan Engeland. Dit gold tot 1962 en in dat jaar vernieuwde Venezuela de claim. President Luis Herrera Campins heeft al aangekondigd dat het protocol niet verlengd zal worden. Gesterkt door het aanvankelijke sukses van Argentinië in de oorlog rond de Malvinas stelt hij zich veel harder op dan zijn voorganger, de sociaal-demokraat Carlos Andrés Pérez. Deze had zich in 1978 bereid verklaard tegenover president Forbes Burnham van Guyana de claim terug te willen brengen tot 31.000 km2. Ook had hij aangeboden de plannen van Guyana om bij de Upper Mazaruni-rivier een watercentrale en een aluminiumsmelterij te bouwen, mee te willen financieren. Herrera heeft zich hier echter tegen verzet. Het gebied heeft aan aantrekkingskracht gewonnen na de bekendmaking in april door de Canadese oliemaatschappij Home Oil, dat in het noorden van Guyana nieuwe oliebronnen waren aangetroffen. Voor de ekonomie van Guyana zou dit zeer gunstig uitkomen. Guyana is namelijk zo goed als bankroet. Uit de begroting voor 1982 blijkt dat er dit jaar een tekort op de betalingsbalans zal zijn van 167 miljoen dollar, dat is 37% van het Bruto Nationaal Produkt. De nationale schuld bedraagt 1,2 miljard dollar en het tekort aan buitenlandse valuta 150 miljoen dollar. Voor de bevolking, die steeds vaker uren lang in de rij moet staan voor de meest noodzakelijke levensbehoeften, betekent dit dat zij voor bijvoorbeeld benzine, brood, suiker of olie prijzen moeten betalen die soms 200% hoger zijn dan normaal. Hierdoor zijn ook de groenten die in het land zelf worden verbouwd onbetaalbaar geworden. Casave bijvoorbeeld, normaal spotgoedkoop, kost nu f. 2,50 per pond.
Evenals dat in Argentinië het geval was heeft Burnham er alle baat bij de aandacht van de binnenlandse problemen af te leiden en probeert hij door middel van het konflikt steun te krijgen voor zijn beleid. Tot nu toe is hij daar echter niet in geslaagd. De oppositiepartijen PPP (People's Progressive Party) en de WPA (Working People's Alliance) verwerpen weliswaar de claim van Venezuela maar staan zeer kritisch tegenover de wijze waarop Burnham het konflikt behandelt.
De WPA noemde de reis van Burnham naar Venezuela april vorig jaar de grootste diplomatieke misser aller tijden. Je kunt van Venezuela niet verwachten dat zij enig respekt heeft voor een regering die in haar eigen

De vele snelstromende rivieren zijn rijk aan vis.

land de mensenrechten met voeten treedt, aldus de WPA. De overige landen in de regio voelen zich echter door het repressieve image van de regering Burnham niet geremd deze in het konflikt te steunen. Dit geldt voor Cuba, de meeste van de Engelstalige Caribische landen, Brazilië en Colombia. In een aantal gevallen is deze keuze ingegeven door eigenbelang. Zo claimt Colombia al jarenlang de souvereiniteit over de Golf van Venezuela en zal dus al snel geneigd zijn tegen Venezuela partij te kiezen. Brazilië heeft aangekondigd een inval van Venezuela te zullen veroordelen omdat zij een uitgang naar het Caribisch gebied wil openhouden. Bovendien heeft Brazilië belang bij mogelijke uraniumvondsten in het gebied.
In Venezuela zelf wordt verschillend gedacht over eventueel militair ingrijpen. Sommigen staan een onmiddellijke bezetting van het gebied voor, zoals bijvoorbeeld de vroegere minister van defensie, generaal buiten dienst Luis Enrique Rangel, die bij de komende verkiezingen onafhankelijk presidentskandidaat zal zijn.
De mogelijke kandidaat voor Acción Democrática, David Morales Bello, heeft zich gematigder uitgelaten over de kwestie. Ook de kleinere oppositiepartij MAS heeft zich uitgesproken voor een vreedzame oplossing van het konflikt. Ondanks de stemmingmakerij in beide landen werken volgens het maandblad Caribbean Contact van juni zowel Venezuela als Guyana achter de schermen in alle rust aan de voorbereiding van besprekingen later dit jaar om door middel van overleg een vreedzame en praktische oplossing te zoeken.

algun wega di mucha di antes

pa Charité Brion

Di Charité Brion, studiante di APA, nos a haya permiso pa publiká parti di un 'skriptie' ku el a traha den kuadra di su estudio. Tema di e 'skriptie' tabata "Deporte i wega," i en espesial e tipo di deporte i weganan hungá antes aki na Aruba.
Charité a inventarisá diferente wega, di kual nos a skohe seis pa deskribí mas aleu. Nos a skohe pa e seisnan aki pa motibo ku esakinan ta weganan ku awendia kasi bo no ta wak muchanan hunga nan mas.
Mayoria di e weganan deskribí aki ta variashonnan di loke nos konose komo wega di kiníki.

Hoyo

Hoyo por wordo hungá na diferente manera. Por hunga e wega ku nechi di kashipete, bonchi di e palo di bonchi of ku kiníki. E hoyo (of hueco of hoguera) ta den realidat un burako den tera ku un promedio di mas o menos 8 sm. i ku ta tambe 8 sm. hundo. E burako ta wordo kobá mas ront posibel. Na un distansia di mas o menos 2 meter ta hala un liña (of "soño"). E hungadornan ta para tras di e *hoyo* ku nan kara pa e *soño* i ta tira e kashipete den direkshon di e soño. Esun ku tira e kashipete mas serka di e soño ta haña promé turno. E distansia ta wordo midí ku e *"span."* Esaki ta e distansia mas grandi entre e duim i dede mei mei di un man habri. Naturalmente ta ún persona ta midi. Despues di a determiná e numerashon di e hungadonan e promé hungadó ta kuminsa. E tin di para tras di e soño i tira e kashipete den direkshon di e hoyo. E kashipete mester bin kai den e hoyo sin mishi ku algo otro. Si esaki no logra e siguiente hungadó ta sigui. Esun ku gana ta gana un kashipete di kada hungadó.
Un variashon ta ora e hungadó tin ku para riba ún pia pa tira. Tambe tin e variashon unda e para ku su lomba pa e hoyo, ta bira riba un pia i tira prome ku su kurpa drai ful. Tambe por koba e hoyo pegá ku un muraya. E kashipete mester di mishi e muraya promé ku e kai den e hoyo; e variashon aki ta konosí komo "karambola."

Rondo

En kontradikshon ku e wega di kinikí, den e wega di rondo no ta usa e dedenan pa tira e kashipete.
Ta trek un sirkulo ku un promedio di 30 sm. of 3 span. E soño den e wega aki ta na un distansia di 4 meter. Tur hungadó ta pone un of mas kashipete den e rondo. Aki tambe ta determiná promé e numerashon, despues e wega ta kuminsa. E promé hungadó ta tira ku su kashipete parando tras di e soño i ta purba di saka e kashipete for di e sirkulo. Tanten ku esaki logra e ta keda na turno. Si no logra di saka un kashipete for di e sirkulo, pero ta mishi sí ku un kashipete, e tin di duna turno na un otro hungadó i ora ta su turno atrobe e ta sigui for di unda e kashipete a kai.
Si e kashipete keda pegá den e sirkulo e ta diskalifiká i mester pone bek tur kashipete ku el a gana i warda te ora e wega kaba. Si e kashipete keda pafó di e sirkulo e tin ku pasa turno pa otro hungadó.
E siguiente hungadó tin dos "choice." E por purba di tira riba e kashipetenan den e sirkulo. E por purba tambe di tira riba e kashipete ku a keda pafó di e sirkulo. Si e mishi ku e kashipete pafó di e sirkulo e doño di esaki ta for di wega i mester entregá tur e kashipete ku el a gana i tambe esunnan ku el a pone den wega.
Tin hopi variashon posibel, en espesial pa loke ta trata e reglanan. P'esei tambe mester determiná e reglanan promé ku kuminsa hunga.
E "Knuckle-martles-game" (antes yamá "wega ingles") a wordo introdusí na Aruba na aña 1928, ora e promé muchanan di Trinidad i British Guyana a bin biba aki. E sistema di wega di kiníki ku hopi regla a bin for di Merka, unda ku nan tabata konose hasta kompetishon nashonal ("martles championship") tur aña.

Ple

Pa e wega aki mester di solamente un par di kashipete i un piedra plat, rondó i 'glad.' E piedra aki ta wordo yama 'ple.' Spesialmente kant'e lama por haña e tipo di piedra aki ku un promedio di 10 pa 13 sm. i 1 te 1-1/2 sm. diki. Ta trek dos soño na un distansia di 10 meter di otro. Presis mei mei di e dos soño aki ta trek un liña mas chikito, riba kua ta basha santo te ná un altura di 2 sm. E liña ku santo aki ta wordo yamá "soño falso." E hungadónan ta pone nan kashipete pará den e santo den un rei. Nan ta bai para tras di e soño falso i ta tira nan ple (piedra) den direkshon di un di e soño pa determiná e turno di kada hungadó. E mester tira ku e ple di tal manera ku e ta bai vertikal. E intenshon ta pa dal un of mas di e kashipete i lag'e kai te patras di e soño. Si e hungadó logra di haña un of mas kashipete tras di e soño, e ta bolbe pone e resto di e kashipete para, pasobra tin biaha e piedra ta mishi ku nan, pero nan no ta bin kai patras di e soño. →

Meskos ku den rondo e hungadó ta sigui tanten tur kos bai bon. Ku kada tiro e mester keda pará tras di e soño. E por usa tur dos soño ora di tira. Ora ku e hungadó faya, e siguiente ta na turno te ora no resta kashipete riba e soño falso. Meskos ku den rondo tin mag di dal e piedra di e otro hungadó, tanten ku e piedra aki ta paden di e dos soñonan. Si e piedra ta pafó di e soñonan no tin peliger pa su doño.
Pa hasi e wega mas difísil tin biaha ta usa e kashipetenan mas lihé ("furútu"). Pa motibo ku esakinan kasi no ta resisti ta masha difisil pa dal nan te tras di e soño. E kashipetenan pisa ("dodóchi") mayoria bes no ta wordo usá; nan ta mucho pisá.

Meta

E wega aki tambe ta un forma di wega di kiníki. Antes e tabata wordo hungá ku kashipete só. Mas tanto e wega aki ta wordo hungá ku dos hungadó, pero mas hungadó tambe por hunga.
E dos hungadónan ta para banda di otro, kada un ku un kashipete den man. E promé partisipante ta tira e kashipete (preferiblemente un kashipete pisá: "dodóchi") riba un distansia di mas o menos 3 m. E di dos hungadó ta tira despues i ta purba di mishi ku e promé kashipete. Si e logra el a gana. Si e no logra e mester soru pa su kashipete ta bin kai mas o menos 3 meter mas leu ku e promé kashipete. Despues e promé hungadó ta na turno atrobe i e tin di purba di mishi ku e kashipete di e di dos hungadó.
Kada bes ta tira un biaha só, te ora un di e dos hungadónan gana. Despues ta kuminsa di nobo. Ora ta hunga ku mas hungadó ta sigui e mesun prosedura, unda semper ta mantene e mesun sekuensia di hungadónan, pero unda e hungadónan tin e libertat pa tira riba kua kashipete ku nan kier.
E doño di e kashipete ku a wordo mishí, tin ku paga e hungadó ku a hasi esaki i tin ku warda te ora e wega kaba. Hopi biaha e hungadónan o e publiko sa sera un "bed" riba esun ku lo gana.

Par i nonder

Meskos ku e weganan anterior e wega aki tambe mas biaha tabata wordo hungá ku kashipete. Normalmente e ta wordo hungá dor di dos persona, anke mas hungadó por partisipa. Kada hungadó tin un par di kashipete den su man. E hungadó ta pone su mannan tras di su lomba i ta puntra e otro: "par of nonder." "Par" ta nifiká aki "even" i nonder ta nifiká "oneven."
E hungadó tin di kontesta par of nonder. E promé hungadó, esun ku su mannan tras di lomba, ta trese un di su mannan dilanti i ta habri e i ta konta kuanto e tin den su man (tin di remarká ku e tabatin tur chens pa tras di su lomba saka algun kashipete for di un mas i pon'e den e otro).
Si e di dos hungadó a kontesta "par" i tin 2, 4, 6 of un otro numero "even" den e man anto el a gana i ta haña e kantidat di kashipete ku tin den e man. Si sinembargo e kantidat den e man ta 1, 3, 5 of un otro numero "oneven" anto el a perde i tin di entregá e kantidat aki.
Pa mas kontrol, por hasi e pregunta tambe na un otro manera: esta ta puntra "man robes: par of nonder, man drechi: par of nonder."

Kareda di buriko

Kareda di buriko tabata un deporte of wega maha gustá. Meskos ku ta e kaso den karedanan di kabai, e burikonan ta wordo mantené den bon salú. E buriko mester tin un siya i kabuya. Di dilanti ta palabrá e distansia di e kareda i un persona neutral tin e guia. Den e wega aki tambe tin diferente regla. Por ehèmpel burikonan sin siya no mag di partisipá den konkurso ku siya i vice versa. Tin biaha mag di usa "sporen," otro biaha no mag. Tin biaha mag di usa e "karwats" pa laga e buriko kore mas lihé, otro biaha no mag. Tur esaki ta depende di e reglanan ku ta wordo palabrá.
Lokual semper si tabata permití tabata e "penchi." Esaki tabata un pida palo mas o menos mes grandi ku un potlod i ku un punto skerpi. Ku e instrumento aki e koredónan tabata hinka e buriko durante di e kareda. E Buriko ku yega promé na fin ta gana, logikamente. Tòg ta asina ku na aña 1930 un par di Amerikano a purba di introdusí un otro sorto di kareda di buriko, esta ku esun ku drenta mas lat a gana. E forma aki sin embargo nunka no a bira popular. E dos dianan ku semper tabata tin kareda di buriko tabata 31 di ougosto (dia di la reina) i 24 di yüni (dia di San Juan).

Suta ku faha

E wega aki ta un wega basta kruel ku nos no ta kere ta asina bon pa introdusi e dinobo.
Tur hungadó ta para den un 'kring.' Ta konta i esun ku sali ta haya un faha den su man i otro nan ta kore bai. Tin un lugá ku yama 'kas' i tur hungadó mester purba di yega einan sin haya sla. Esun ku yega promé ta haya e faha. Esun ku tin e faha tin mag di dal unda i kon duro ku e kier. E tin ku kore tras di e otronan i alabes defendé e kas.
Manera nos ta wak, for di prinsipionan pedagogiko no ta konsehabel pa propagá e wega aki!

Otro weganan ku Charité a haya ta entre otro "bomba" (ku awor nos konose komo "kasti"), "bolas criollas," "gallero," i "trom."
Lektornan ku ainda konose weganan di antes ta ser invita pa manda esaki na redakshon di Skol & Komunidat. Publikashon di esaki por yuda evita ku e weganan aki ta disparsé. Komo maestro of maestra nos por introdusi nan atrobe den skol.